

Điểm đến

Di sản Tư liệu của thế giới

THANH DƯƠNG HỒNG

Những năm gần đây, du khách đến Đà Lạt không thể bỏ qua điểm tham quan, nghiên cứu, trải nghiệm khá lý thú: Khu biệt điện Trần Lệ Xuân (nay là trụ sở Trung tâm Lưu trữ Quốc gia IV (thuộc Cục Văn thư và Lưu trữ Nhà nước) tại số 2 - đường Yết Kiêu, phường 5, TP. Đà Lạt (Lâm Đông)...

Biệt điện Trần Lệ Xuân (hay biệt điện bà cố vấn)

Từ "Đệ nhất biệt điện"...

Biệt điện Trần Lệ Xuân (hay biệt điện bà cố vấn) được xây dựng năm 1958 - gắn với thời kỳ hưng thịnh nhất của chế độ Việt Nam Cộng hòa (VNCH), do cặp vợ chồng có quyền lực nhất: Ngô Đình Nhu - Trần Lệ Xuân làm chủ. Một thời, công trình này được mệnh danh là "Đệ nhất biệt điện" hay "Đệ nhất trời Nam" bởi kiến trúc của nó rất sang trọng, xa hoa, lộng lẫy, thể hiện sự giàu sang và uy quyền của gia đình họ Ngô này.

Theo các bậc cao niên ở Đà Lạt, trước đây "biệt điện" là nơi không một thường dân nào dám bén mảng tới (chẳng ai biết phía bên trong nó là gì, có những ai; song, bên ngoài là tường cao, rào kín và được bảo vệ rất nghiêm ngặt). Thực chất, đây chỉ là điểm ăn

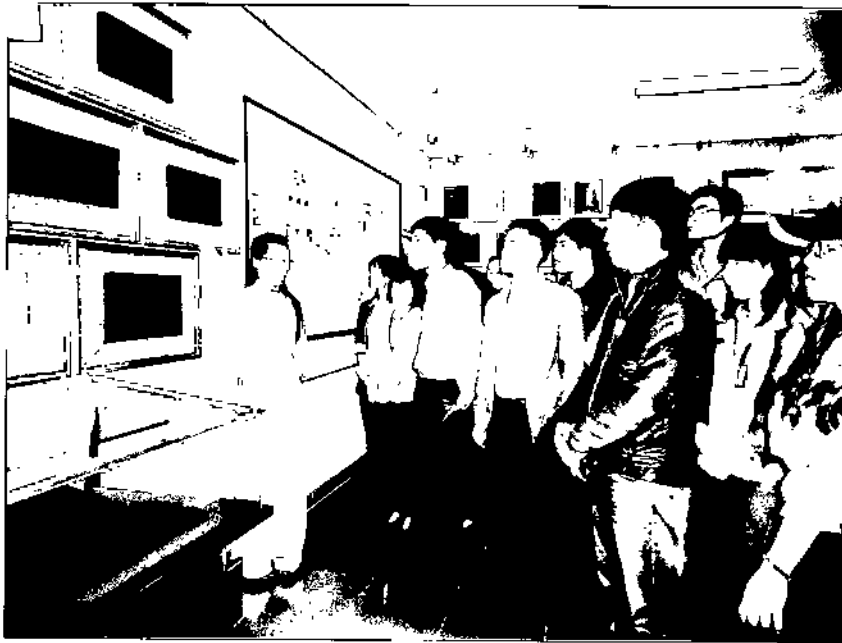
chơi của những kẻ quyền lực bậc nhất của chế độ VNCH lúc bấy giờ; đồng thời thể hiện sự phô trương uy quyền của gia chủ...

Khuôn viên tòa "biệt điện" nằm trên diện tích 13.000m², đầy đủ tiện nghi: Phòng làm việc, hội họp, phòng khiêu vũ, phòng chiêu đãi... Ngoài sân có hồ bơi nước nóng, sân chơi tennis, vọng đài và một hoa viên rất đẹp do các kỹ sư người Nhật Bản được mời về thiết kế. Toàn bộ "biệt điện" có 4 cụm kiến trúc; gồm 3 biệt thự riêng biệt với tên gọi rất hoa mỹ: Bạch Ngọc, Lam Ngọc, Hồng Ngọc và khu vườn mang đậm phong cách Nhật với hệ thống sân vườn, bonsai, cây cảnh, thảm cỏ, bãi đá, các loài hoa lạ, đẹp...

Trong 3 khối biệt thự thì Bạch Ngọc là nơi bố trí ăn

chơi, giải trí của gia đình Trần Lệ Xuân và tướng tá Sài Gòn; Lam Ngọc được sử dụng làm nhà nghỉ cuối tuần của gia đình bà "cố vấn". Còn Hồng Ngọc là tòa biệt thự Trần Lệ Xuân xây tặng riêng cho bố đẻ là ông Trần Văn Chương, lúc này đang là Đại sứ VNCH tại Mỹ. Để đề phòng bị tấn công, bắt trặc, trong biệt thự Lam Ngọc được thiết kế một căn phòng (tầng hầm) có sức chứa khoảng 10 người, được sử dụng bằng loại thép đặc biệt có thể chống đỡ sức công phá mạnh. Trong căn hầm này, còn có một đường hầm thoát hiểm ra bên ngoài...

Giai đoạn 1954 -1960, gia đình họ Ngô đang trên đỉnh cao quyền lực và biệt điện Trần Lệ Xuân là nơi được bảo vệ nghiêm ngặt nhất. Hàng chục cảnh sát, vệ

Thanh niên, học sinh, sinh viên là khách tham quan, nghiên cứu đông nhất tại Trung tâm Lưu trữ quốc gia IV tại Đà Lạt.

Ảnh. T.D.H

► binh cộng hòa túc trực, bảo vệ ngày đêm. Song, chủ nhân của nó không tránh khỏi “quả báo”: Cuộc đảo chính ngày 1 - 11 - 1963, Diệm - Nhu bị giết chết, kết thúc chế độ độc tài của Ngô Đình Diệm. Tài sản gia đình họ Ngô bị tịch thu, khu “biệt điện” Trần Lệ Xuân được trưng dụng làm “Bảo tàng Sắc tộc Tây Nguyên” vào thời Nguyễn Văn Thiệu nắm quyền...

Sau ngày đất nước hoàn toàn thống nhất (1975), chính quyền cách mạng đã tiếp quản và gìn giữ khu biệt điện này. Năm 1984, khu “biệt điện” được UBND tỉnh Lâm Đồng giao cho Cục Văn thư và Lưu trữ Nhà nước quản lý làm nơi bảo quản khối tài liệu “Mộc bản triều Nguyễn”. Ngày 25 - 8 - 2006, Bộ Nội vụ ra quyết định thành lập “Trung tâm Lưu trữ quốc gia IV” với chức năng thu thập, bổ sung, bảo quản và sử dụng tài liệu lưu trữ của quốc gia Đầu năm 2007, Bộ Nội vụ đã đầu tư hơn 50 tỷ đồng để hoàn tất

việc nâng cấp khu “biệt điện” và đưa “Trung tâm Lưu trữ quốc gia IV” vào hoạt động..

Đến Kho Di sản Tư liệu của thế giới

Từ ngày 15 - 12 - 2007 đến nay, Trung tâm Lưu trữ Quốc gia IV (Khu biệt điện Trần Lệ Xuân cũ) trở thành điểm đến hấp dẫn của các nhà nghiên cứu, du khách trong và ngoài nước quan tâm đến lịch sử - văn hóa Việt Nam.

Quan điểm của cơ quan chủ quản trong quá trình trùng tu, nâng cấp là giữ nguyên kiến trúc của tòa “biệt điện”. Ba tòa biệt thự được sử dụng làm khu trưng bày tài liệu lưu trữ quý hiếm, độc đáo và được tổ chức theo từng chuyên đề để du khách tham quan, tìm hiểu với các nội dung: “Mộc bản triều Nguyễn - Di sản tư liệu thế giới”; “Miền Trung - Tây Nguyên trong chiến tranh giải phóng dân tộc 1954 - 1975”; “Đà Lạt - Lâm Đồng qua tài liệu lưu trữ” và “Từ Biệt điện Trần

Lệ Xuân đến Trung tâm Lưu trữ quốc gia IV”.

Tại đây, đang lưu giữ và bảo quản nhiều tài liệu rất quý: Hơn 34.000 tấm mộc bản, trên 14.000 tấm bản đồ, 6 phòng tài liệu Hành chính thời Pháp thuộc và thời VNCH; đặc biệt, Trung tâm đang lưu giữ một số kiệt tác mộc bản mang giá trị lịch sử như: Mộc bản khắc “Chiếu dời đô” của vua Lý Thái Tổ (năm 1010), Mộc bản vua Minh Mạng đổi và đặt tên tỉnh Hà Nội (năm 1831); một số tư liệu quý khẳng định chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa...

Địp kỷ niệm 10 năm thành lập (2007-2017), Trung tâm Lưu trữ quốc gia IV đã tổ chức 2 không gian trưng bày Chuyên đề mới: Không gian ngoài trời với chuyên đề “Di sản tư liệu thế giới Châu bản, Mộc bản - Giá trị lịch sử từ ký ức” và Không gian trong nhà - Chuyên đề: “Triều Nguyễn với việc biên soạn và san khắc quốc sử”... Châu bản triều Nguyễn là tài liệu hành chính hình thành trong hoạt động quản lý Nhà nước của triều Nguyễn (1802-1945), gồm các văn bản do nhà vua ban hành. Châu bản triều Nguyễn đã được UNESCO công nhận là Di sản tư liệu thuộc “Chương trình Ký ức thế giới khu vực Châu Á - Thái Bình Dương” ngày 14 - 5 - 2014.

Còn Mộc bản Triều Nguyễn là những tấm gỗ quý được khắc chữ Hán hoặc chữ Nôm (khắc chữ ngược) nhân bản tài liệu (từ Châu bản) để phổ biến đến thân dân thực hiện các chuẩn mực đạo đức, luật lệ bắt buộc. Đó còn là những bản khắc lưu truyền công danh, sự nghiệp của các bậc vua chúa, các sự kiện lịch sử, các biến cố chính trị...

(Xem tiếp trang 65)

► Thượng tá Lê Văn Sơn, Chính trị viên Đồn Biên phòng Ròn chia sẻ: “Chúng tôi không chỉ giúp đỡ người dân các địa phương lợp mái, dựng lại nhà bị đổ sập mà còn sửa chữa lại những Nhà văn hóa bị hư hỏng, dọn dẹp vệ sinh ở những sân thể thao, góp phần làm ấm lòng người dân nơi bão đi qua”.

Những ngày này, các Nhà văn hóa thôn ở trên địa bàn huyện Quảng Trạch đang là nơi diễn ra các hoạt động cứu trợ của các đoàn thiện nguyện về giúp đỡ, sẽ chia với người dân phải gánh chịu thiệt hại do bão số 10 gây ra. Vậy mà buổi sáng tại sân thể thao của các Nhà văn hóa, người trung cao tuổi đã tập dưỡng sinh trở lại. Vào buổi chiều, các em học sinh, đoàn viên thanh niên đã đến sân tập luyện bóng chuyền.

Anh Nguyễn Văn Tấn, cán bộ văn hóa xã Quảng Đông cho biết: Sau bão, hệ thống thiết chế văn hóa, thể thao của chúng tôi bị ảnh hưởng nặng nề, song được sự giúp đỡ của các lực lượng vũ trang và nhân dân trong xã, hầu hết các Nhà Văn hóa đã được dọn dẹp, khôi phục một phần và dần hoạt động trở lại. Riêng hộ gia đình ông Ngô Văn Sỹ, ở thôn Minh

Sơn đã đầu tư xây dựng sân cỏ bóng đá mini nhân tạo bị gãy đổ 4 cột đèn điện chiếu sáng và rách lưới che, thiệt hại hơn 100 triệu đồng. Hiện tại, gia đình ông Sỹ đang khắc phục lại hệ thống đèn điện ở sân bóng đá để phục vụ những người yêu thích môn thể thao này.

Có thể nói, nhờ sự chủ động của người dân và sự giúp đỡ tích cực của các lực lượng bộ đội biên phòng, công an mà nhiều thiết chế văn hóa - thể thao ở Quảng Trạch bị thiệt hại nặng nề do sức tàn phá của cơn bão số 10 trong năm nay đã hoạt động trở lại. Dẫu vậy, nhiều địa phương ở huyện Quảng Trạch vẫn đang gặp khó khăn về kinh phí nên công tác khắc phục các thiết chế văn hóa không phải không có những vướng mắc. Theo lời ông Nguyễn Trần Sơn, Phó trưởng Phòng Văn hóa - Thông tin huyện Quảng Trạch thì trước mắt cần vận động người dân ở các xã cũng như trong toàn huyện cùng chung tay quyên góp, ủng hộ để mua sắm lại các thiết chế văn hóa, thể thao bị hư hỏng, đáp ứng nhu cầu vui chơi, giải trí, hưởng thụ văn hóa, thể thao của các tầng lớp nhân dân. □

Sau bão, người dân thôn Tam Đa (xã Quảng Lưu) dọn dẹp vệ sinh Nhà văn hóa thôn để tổ chức các hoạt động cộng đồng.

Điểm đến...

(Tiếp theo trang 53)

Tại đây, đang bảo quản 34.619 tấm mộc bản với 55.320 mặt khắc thuộc 152 đầu sách, có giá trị phản ánh lịch sử Việt Nam từ thời Hùng Vương đến Triều Nguyễn. Ngày 31 - 7 - 2009, khối tài liệu đặc biệt quý hiếm này cũng đã được UNESCO công nhận là Di sản Tư liệu thế giới; đây là Di sản Tư liệu thế giới đầu tiên của Việt Nam. Khối tài liệu Châu bản và Mộc bản là những tư liệu gốc (độc bản) rất quý của Việt Nam và hiếm có trên thế giới.

Không gian chuyên đề: “Triều Nguyễn với việc biên soạn và san khắc quốc sử” là nguồn di sản quý giá mà triều đại cuối cùng trong lịch sử chế độ quân chủ Việt Nam để lại sau hơn một thế kỷ tồn tại. Châu bản, Mộc bản, Sách ngự lãm là kho tư liệu quý, nguồn sử liệu phong phú về đời sống chính trị, xã hội Việt Nam thời Nguyễn. Khối tài liệu “Mộc bản triều Nguyễn” hiện đang bảo quản tại Trung tâm Lưu trữ quốc gia IV là vô cùng quý giá không những về mặt tư liệu lịch sử, mà còn thể hiện sự trân trọng đối với lịch sử và ý thức lưu giữ để truyền lại cho hậu thế của các bậc tiên nhân.

Hiện nay, Kho Di sản Tư liệu thế giới Mộc bản triều Nguyễn và công trình kiến trúc biệt điện Trần Lệ Xuân - Đà Lạt đang là điểm đến có ý nghĩa đối với đông đảo du khách trong và ngoài nước, nhất là các nhà nghiên cứu khoa học, sinh viên, học sinh... □